

Прогресивним кроком є те, що ст.130 КУПАП «перекваліфікували» з адміністративного правопорушення у кримінальний проступок.

Отже, підписавши цей Закон ми зробили ще один маленький, але дуже важливий крок для розбудови правової держави. Належне застосування інституту кримінальних проступків повинно значною мірою розвантажити слідство та підвищити його ефективність, що дозволить слідчим сконцентрувати увагу та більш ефективно працювати над розслідуванням тяжких кримінальних правопорушень, що сприятиме формуванню України як міцної та правої держави.

Миронюк Т. В.,

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Одним з основних напрямків реформування кримінально-виконавчої системи в Українській РСР, визначеним постановою Кабінету Міністрів УРСР від 11 липня 1991 р. № 88, було вказано, на необхідність чіткого визначення у законодавстві прав й обов'язків засуджених, забезпечення захисту їх законних прав й інтересів. Разом із тим знадобилось багато років, щоб ці положення були втілені у життя у Кримінально-виконавчому кодексі (далі – КВК) України.

Сьогодні КВК України містить окрему главу 2: «Правовий статус засуджених», в якій розміщено чотири статті: ст. 7 («Основи правового статусу засуджених»), ст. 8 («Основні права засуджених»), ст. 9 («Основні обов'язки засуджених»), ст. 10 («Право засуджених на особисту безпеку») [1].

Разом з цим, конституція України встановлює, що засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, визначених законом і встановлених вироком суду, на них поширюється більшість прав, свобод та обов'язків.

На сучасному етапі реформування та вдосконалення Кримінально-виконавчого законодавства важливим із законів, якими вносилися зміни і доповнення до КВК України, слід визнати Закон України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII «Про внесення змін до Кримінально – виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів», яким також внесено зміни і доповнення більш ніж у 50 статей КВК України і які стосуються як правового статусу засуджених, так і нагляду та контролю за виконанням кримінальних покарань, участі громадськості у виправленні і ресоціалізації засуджених, звільнення від відбування покарання і допомоги особам, які звільнені від відбування покарання, а також порядку і умов виконання восьми із дванадцяти видів кримінальних покарань. Позитивними нововведення цього Закону стосовно

прав засуджених, на нашу думку, є: 1) розширено перелік основних прав засуджених, передбачених ст. 8 КВК України. Додатково до існуючих були закріплені наступні права засуджених: а) отримувати у встановленому законом порядку передачі (окрім речей, що засудженим заборонено мати при собі законом, зокрема зброї, наркотичних або психотропних речовин, прекурсорів); б) на оплачувану працю, організовану відповідно до вимог законодавства про працю, у тому числі щодо тривалості, умов та оплати праці; в) на здійснення свободи сповідувати будь-яку релігію або виражати переконання, пов'язані із ставленням до релігії, у тому числі на вільний вибір і допуск священнослужителя для відправлення релігійних таїнств і обрядів, за винятком обмежень, передбачених КВК України; г) на належне матеріально-побутове забезпечення; д) на побачення, у тому числі і для засуджених, які перебувають на лікуванні у закладах охорони здоров'я; 2) розширений і пом'якшений правовий статус осіб, засуджених до арешту. Зазначено, що на засуджених до арешту поширюються не лише обмеження, а й права, встановлені кримінально-виконавчим законодавством для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі (ч. 2 ст. 51 КВК України). Додатково закріплено право засуджених до арешту на звернення, отримувати грошові перекази, без обмеження кількості одержувати і відправляти листи й телеграми (ч. 3 ст. 51 КВК України), посилки, передачі й бандеролі (ч. 1 ст. 112 КВК України), чого не було до прийняття цього Закону; 3) новелою даного Закону, що викликала значний резонанс, стало надання права засудженим до обмеження волі та позбавлення волі на певний строк користуватися засобами мобільного зв'язку та мережею Інтернет (ч. 2 ст. 59, ч. 2 ст. 99, ч. 1 ст. 107, ч. 5 ст. 110 КВК України). При цьому, всім засудженим до обмеження волі та засудженим до позбавлення волі, які тримаються у дільницях соціальної реабілітації, дозволено навіть мати при собі власні портативні персональні комп'ютери та мобільні телефони й користуватися ними. Для інших категорій засуджених повинні бути обладнані в окремих приміщеннях комп'ютерні класи чи місця, що розташовуються поза межами локальних дільниць відділень соціально-психологічної служби; 4) закріплені гарантії прав засуджених, які перебувають на лікуванні у стаціонарних закладах охорони здоров'я, зокрема, на правову допомогу, побачення з адвокатом та телефонні розмови (відповідні доповнення внесені у ст. 63, ч. 4 і ч. 5 ст. 73, ч. 4 ст. 84, ч. 5 ст. 110 КВК України); 5) розширено окремі права засуджених до позбавлення волі, що встановлені у ч. 1 ст. 107 КВК України. Зокрема, встановлено, що засуджені мають право отримувати медичну допомогу і лікування, у тому числі платні медичні послуги за рахунок особистих грошових коштів чи коштів рідних та близьких у закладах охорони здоров'я, що мають ліцензію Міністерства охорони здоров'я України та не віднесені до відання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, тобто засуджені отримали право лікуватися, так би мовити, у цивільних лікарнях поза межами виправних колоній; 6) збільшено кількість побачень, що можуть отримувати засуджені

до позбавлення волі на певний строк протягом року (ч. 4 ст. 110 КВК України). Їх кількість вже не залежить від виду виправної колонії, в якій відбуває покарання засуджений, але все одно залежить від виду структурної дільниці, в якій тримається засуджений. Право на тривалі побачення отримали також і засуджені до довічного позбавлення волі (ч. 5 ст. 151 КВК України). Дозволено також побачення з адвокатом або іншим фахівцем у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, засудженим, на яких накладено дисциплінарне стягнення і які тримаються в дисциплінарному ізоляторі, карцері, приміщенні камерного типу або одиночній камері (ч. 11 ст. 134 КВК України); 7) до підстав, за яких засудженим до позбавлення волі надаються короткочасні виїзди за межі виправних і виховних колоній, додана ще одна – одержання медичної допомоги, якщо така допомога не може бути надана на території відповідного місця позбавлення волі (ч. 1 ст. 111 КВК України); 8) визначено, що кореспонденція, яку засуджені до позбавлення волі направляють до суду, перегляду не підлягає (ч. 4 ст. 113 КВК України); 9) засуджені до позбавлення волі отримали також право передати кореспонденцію захиснику в кримінальному провадженні, що здійснює свої повноваження відповідно до КПК України, безпосередньо під час побачення з ним (ч. 5 ст. 113 КВК України); 10) частково вирішена суперечність між конституційним правом громадян на працю, правом засуджених до позбавлення волі брати участь у трудовій діяльності та їх обов'язком працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії, на користь першого. Зокрема, у ч. 1 ст. 118 КВК України слова «засуджені до позбавлення волі повинні працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії» замінено словами «засуджені до позбавлення волі мають право працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії»; 11) удосконалий механізм отримання засудженими до позбавлення волі пенсій. Зокрема зазначено, що засуджені мають право на загальних підставах на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з утратою годувальника та в інших випадках, передбачених законом. Пенсії засудженим за наявності відповідного права повинні призначатися органами Пенсійного фонду України за місцем відбування покарання, а адміністрація установи зобов'язана сприяти засудженим у своєчасному оформленні документів на отримання пенсії або оформленні компенсації заподіяної шкоди відповідно до законодавства України (ст. 122 КВК України) 12) засудженим жінкам, які сумлінно ставляться до праці, у разі її наявності, і додержуються вимог режиму, дозволено проживання за межами виправної колонії на час звільнення від роботи у зв'язку з вагітністю і пологами, а також до досягнення дитиною трирічного віку (ч. 1 ст. 142 КВК України); 13) до прав неповнолітніх засуджених, передбачених у ст. 143 КВК України, включено право безкоштовно одержувати середню освіту [2].

Отже, правовий статус засуджених, особливо засуджених до позбавлення волі, останніми роками суттєво змінений в напрямку

розширення та покращення але деякі питання, сьогодні ще потребують вирішення. Так, стаття 31 Конституції України наголошує, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Ніяких винятків щодо перегляду кореспонденції засуджених до позбавлення волі у Конституції України не міститься. Також у подальшому слід покращувати якість харчування, матеріально-побутове та медико-санітарного забезпечення засуджених і взагалі відмовитися від подібного нормування. Більш серйозні заходи щодо покращення правового статусу засуджених, які вже потребують певних фінансових витрат, передбачені в Плані заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, і які у зв'язку з ліквідацією Державної пенітенціарної служби України повинно виконувати вже Міністерство юстиції України [2]. Тому, і в подальшому слід продовжувати приводити вітчизняне кримінально-виконавчого законодавство і практику його застосування у відповідність з положеннями Конституції України та міжнародних стандартів поведіння із засудженими, що гарантуватиме дотримання прав людини даної категорії осіб.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України – поточна редакція – редакція від 04.11.2018 України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
2. Лисодед О. В. Сучасний стан прав засуджених в Україні. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11293/1/Lusoded_317-320.pdf.

Опалинський Ю. В.,

головний спеціаліст відділу організації освітньої та наукової діяльності управління професійної освіти та науки Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності МВС України, кандидат юридичних наук, доцент

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Завданнями кримінального судочинства є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від кримінально протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також швидке і повне розслідування кримінальних правопорушень та притягнення винних до відповідальності.